

בהר בחוקותי: והתהלכתי בתוכם

בין ההבטחות המרובות הגנוזות לעם ישראל אם ילך בחוקות התורה ישנה הברכה הבאה: וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיְתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם (ויקרא כו, יב)

רש"י (בעקבות הספרא) מזהה בכרכה הזו ניגודיות מסוימת. מצד אחד הקב"ה יתהלך בינינו מתוך קרבה, יהיה כאחד מאיתנו, ומצד שני יהיה לנו לאלוקים, יעורר ריחוק ויראה (רש"י, שם). לעומתו, הרמב"ן אינו מתאר סתירה ומורכבות מן הסוג הזה. לדברי הרמב"ן ההבטחה הזו משמעה שהנהגתו של הקב"ה תהיה נוכחת בעולם. זמינותו של הקב"ה והתחושה שכל בקשה נענית מיד - תביא אותנו למצב של וודאות בקיומו. להכרה שיש ה'. אבל הרמב"ן מוסיף: "ואלה הברכות בתשלומיהן לא תהיינה רק בהיות כל ישראל עושים רצון אביהם. ובנין שמים וארץ שלם על מכונתן... ודע כי לא השיגו ישראל מעולם לברכות האלה בשלמותן. לא הרבים ולא היחידים מהם. שלא עלתה זכותם לכך".

אחת התחושות שמלוות את עם ישראל מעת צאתו לגלות היא היעלמותו של הקב"ה. דורות מסוימים אף בנו תיאוריות רעיוניות התואמות את הסתר הפנים. דורות על גבי דורות עם ישראל חשוף לסבל ומחסור וחי בתודעה של עם נרדף. מפני זה בחרו המפרשים לומר שלא תיתכן מציאות כזו בעולם הזה. והמדובר הוא על העולם הבא, ועל המציאות בגן עדן.

אך לא כל המפרשים סברו שמדובר בהשגה שהיא מופשטת ורוחנית שאין לה קיום בעולם הזה. אדרבה, האברבנאל מבאר שבזמן שבית המקדש היה קיים זה היה תפקידו. הוא נועד להחדיר בנו את התודעה שהשכינה נמצאת בינינו. לגרום לנו לראות כיצד הוא עומד אחר כתלנו, משגיח מן החלונות ומציץ מן החרכים. לפי האברבנאל ניתן להיות בעולם הזה, ולחוש בכל רגע ורגע את המתח הגבוה הזה. לשוחח עם הקב"ה בכל עת, לראות בחוש כיצד יש שכר ויש עונש, יש טוב ויש רע. אבל, גם לפי האברבנאל נדרש מרכז רוחני חזק שיעורר את הלבבות לכך (אברבנאל, שמות כה). על פי פירושו של האברבנאל, לא רק שאין סתירה בין הקשר הקרוב של הקב"ה לעם ישראל לבין היותו אלוקים נאדר, אלא אף יש קשר בין שני העניינים. היותו של הקב"ה אלוקינו מלכד את העם סביבו. כיוונן הלבבות באמצעות המקדש הופך את המקדש לנקודת ייחוס מחייבת, לנוכחות ממשית. אמנם, התהלכותו של ה' בינינו אינה גורמת להפלת מחיצות ולדבקות כפי שעולה מרש"י, אלא מעוררת את היראה.

בניגוד לקושי בהתאמת הפסוק למציאות, העולה מדברי המפרשים שהזכרתי, בתקופתנו, ישנה תחושה שהפסוק הזה משקף את הדברים הנראים לעין. במציאות של התכנסות של עם ישראל לארץ ישראל, תחת הנהגה יהודית, אנו חווים תזכורת מתמדת להיותנו עם שיש לו אלוקים. מתוך החיים שלנו בארץ ניתן ללמוד על מה הפסוק מדבר ומה הוא מצייר. התהלכות ה' בתוכנו היא תיאור שאינו מציין מקדש ומרכז יציב, אלא דווקא חמקמקות של הנוכחות האלוקית: הופעות שונות של ה' במקומות שונים בזמנים אחרים בתלבושות מגוונות. הופעות שונות אלה, שבעבר נחו כמקור לסתירה ולמחלוקת – נחות היום כמציאות מגוונת ורבת פנים.

אל התופעה הזו נלוות שתי תחושות סותרות מעט. האחת היא וודאות בקיומו של ה', והשניה בלבול: מיהו ומהו ומה הוא דורש מאתנו. הקב"ה מתגלה אלינו בבתי המדרש החילוניים והדתיים, באגדה ובהלכה, ברחוב ובבית הכנסת, בכל פעם אנו פוגשים פיסת אמת אחרת. הצורך להנכיח את הקב"ה בעולמנו, ולהגדיר אותו ואת "אלקיותו", גדל והולך ככל שפניו מתרבות. החיפוש אחר תשובה לשאלה מה ה' רוצה מאיתנו וכיצד נמליך אותו עלינו צומח למימדים קיומיים ככל שהאפשרויות והדרכים להשיגו גדלות. המבוכה שבקירבה היא שמבקשת את הריחוק, את האלוקות. הפסוק הזה מתאר תהליך שאנחנו חווים אותו יום יום.

בס"ד, פרשת בהר בחוקותי תשע"ג, אתר בית מורשה, מיכל טיקוצ'ינסקי

הדילוג על ההרים, המחול הרעיוני רוחני ודתי שאנו חווים, מובילים לצורך בהכרעות, ייתכן שהתשובה לשאלות נמצאת ותימצא באחדות ובשילוב רעיונות וכוחות: "ואתם [כולכם, לגוונכם] תהיו לי לעם".